

2013. – 204 с.

3. Моляко В.А. Творческая конструкторология (пролегомены) / В. А. Моляко. – К. : Освіта України, 2007. – 388 с.

4. Творча діяльність в ускладнених умовах / [Моляко В.О., Коваленко А.Б., Семиченко В.А., Третяк Т.М. та ін.]; за загальною ред. В.О.Моляко. – К. : Освіта України, 2007. – 308 с.

5. Чарнецкая Р.Т. Психологические условия совместного решения творческих учебно-трудовых задач младшими школьниками / Чарнецкая Раиса Трофимовна. Специальность 19.00.07 – педагогическая и возрастная психология, автореф. ... канд. психол. наук, Киев, 1990. – 17 с.

В статье представлен анализ уровней реализации стратегий решения конструктивно-технических задач студентами.

Задача, конструктивно-техническая задача, решение задач.

In the paper analysis of levels of strategy realization of constructive - technical tasks solution by students is presented.

Task, constructive - technical task, tasks solution.

УДК 377.35:378

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

І.М. Буцик, кандидат педагогічних наук, доцент

У статті розглядаються питання удосконалення змісту професійної підготовки викладача циклу дисциплін професійної та практичної підготовки у вищому навчальному закладі з позиції компетентнісного підходу, визначено та обґрунтовано його професійні компетентності та подані їх характеристики.

Зміст підготовки, зміст освіти, компетентність, компетенції, викладач вищого навчального закладу.

Постановка проблеми. Сучасний стрімкий розвиток техніки, технологій та суспільних відносин детермінує збільшення обсягу наукових і професійних знань та умінь, якими слід оволодіти майбутньому фахівцю у дещо обмеженому на це бюджеті часу. Тому на сьогодні ефективна підготовка фахівців залежить і від формування кадрового потенціалу науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Актуальним на сьогодні є підготовка майбутнього викладача ВНЗ з переходом від інформаційно-репродуктивної до особистісно-орієнтованої професійної освіти, що орієнтує на особистісний досвід, власний стиль та

© І.М. Буцик, 2014

методику інноваційної професійної діяльності фахівця. В існуючих підходах до організації професійно-педагогічної підготовки фахівців за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», на нашу думку, не достатньо приділяється увага формуванню комплексу професійно значущих умінь, а особливо якостей особистості, які забезпечують високий рівень професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ в умовах складного сучасного педагогічного процесу.

Слід зазначити, що сучасний викладач (науково-педагогічний працівник, педагогічний працівник) – це компетентний фахівець, який підготовлений до організації навчально-виховного процесу у певному навчальному закладі, діяльність якого характеризується теоретичною, практичною і психологічною підготовленістю до здійснення педагогічної діяльності відповідно до вимог та норм. Сучасний викладач має володіти науковими знаннями, що покладено у зміст навчальної дисципліни, уміннями оптимально організовувати навчання і виховання, мотивацією до самовдосконалення, знаннями та уміннями до здійснення методичної роботи, бути психічно готовим до виконання педагогічної діяльності.

Згідно з останнім офіційним галузевим стандартом вищої освіти для підготовки магістра за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» (2005 р.) випускник повинен володіти системою умінь вирішувати типові задачі діяльності під час здійснення певних виробничих функцій, серед яких: проектувальна, організаційна і виконавча. Кожній задачі у межах конкретної функції відповідає система умінь щодо вирішення цієї типової задачі діяльності. Проведений нами аналіз зазначеного документу дозволив встановити, що у ньому не висвітлено переліку умінь та якостей фахівця, які, на нашу думку, і формують компетентність викладача ВНЗ як соціальної особистості, зокрема: педагогічну етику, комунікативні уміння в процесі організації навчання, культуру творчості. Також, у даному стандарті, на нашу думку, відсутні позиції щодо формування у майбутнього викладача умінь виконувати головні завдання – навчати інших.

Таким чином, на основі отриманих результатів дослідження вважаємо за доцільне здійснити розробку нових нормативних документів, які б розширили систему умінь викладача ВНЗ щодо вирішення ним типових задач діяльності під час здійснення безпосередніх професійних функцій шляхом врахування компетентнісного підходу у формуванні змісту освіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. На сьогодні у літературних джерелах відсвітлюються різні думки стосовно формування змісту освіти майбутніх педагогів вищої школи. Зокрема, дану проблему розглядає численна громада науковців з позиції компетентнісного підходу, серед яких О.Алексюк, О.Гура, І.Зязюн, В.Кузьміна, А.Маркова, В.Сластьонін, О.Бодальов, В.Жуков, Л.Лаптев та ін. Крім цього у роботах П.Лузана, О.Заболотнього, В.Теслюк, Л.Шовкун та ін. розглядаються питання підбору змісту підготовки викладача вищого навчального закладу у орієнтирах на формування його педагогічної майстерності. Також у

роботах І.Ісаєва, Л.Ахмедзянової та ін. розглядаються питання формування професійної культури педагога вищої школи і на цій основі формування змісту його підготовки. Але, слід зазначити, що безпосередньо питання формування змісту підготовки викладача дисциплін циклу професійно-практичної підготовки у вищому навчальному закладі з позиції компетентнісного підходу на сьогодні не знайшли свого відображення у наукових працях.

У світлі окресленого **завданнями даної роботи** стало визначення професійних компетентностей викладача вищого навчального закладу з метою подальшого удосконалення змісту його професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі дослідження проблеми першим завданням стало визначення складових змісту підготовки (освіти) викладача вищого навчального закладу.

Під *змістом освіти* розуміють систему знань, умінь, навичок, світоглядних і поведінкових якостей особистості, які зумовлені вимогами суспільства до фахівців відповідної кваліфікації та профілю. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що зміст вищої освіти – це обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадських якостей, що має бути сформована у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва [2]. Отже, для визначення складових змісту підготовки (освіти) викладача вищого навчального закладу, слід розглянути поняття «компетентність», що по своїй суті, визначає систему взаємовідносин набутих знань, вмінь і навичок і здатностей їх використовувати в діяльності.

У своїх дослідженнях І.Зімня розглядає компетенції як деякі внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відносин) виявляються в компетентностях людини [3]. А.Хуторський, розрізняючи поняття «компетенція» і «компетентність», вважає, що компетенція – включає сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності по відношенню до них [7]. Під компетентністю науковець розуміє володіння людиною відповідною компетенцією, що включає його особисте відношення до неї і предмету діяльності [7].

Отже, спираючись на думки науковців під компетентністю слід розуміти ступінь його кваліфікації, яка дозволяє успішно вирішувати задачі, що стоять перед ним. На відміну від компетентності, компетенція є результатом набуття компетенцій, і характеризує здатності людини успішно виконувати певний вид діяльності. Таким чином, будемо вважати, що на сьогодні зміст змісту підготовки викладача вищої школи має базуватися на основі підбору комплексу навчальних дисциплін та методик навчання та виховання з врахуванням його компетентності та компетенцій.

На сьогодні у науково-педагогічних працях досить широко

використовуються поняття: «професійно-педагогічна компетентність», «педагогічна компетентність», «психологічна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність» тощо. Зокрема, Л.Мітіна, Г.Мітін, О.Анісімова педагогічну (психолого-педагогічну) компетентність розглядають як «гармонійне поєднання знання предмету, методики і дидактики викладання, умінь і навичок (культури) педагогічного спілкування, а також прийомів і засобів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації» [5]. На підставі чого науковці виокремлюють такі підструктури педагогічної (психолого-педагогічної) компетентності: діяльнісну (знання, уміння, навички та індивідуальні способи самостійного й відповідального здійснення педагогічної діяльності); комунікативну (знання, уміння, навички і способи реалізації педагогічного спілкування); особистісну (потреба у саморозвиткові, а також знання, уміння, навички, принципи розвитку особистості).

У своїх дослідженнях Н.Кузьміна виділяє професійно-педагогічну компетентність, яку розглядає як сукупність умінь педагога, як суб'єкта педагогічного впливу, щодо структурування наукового й практичного знання з метою кращого розв'язання педагогічних задач [4]. Науковець виділяє такі професійно-педагогічні компетентності: спеціальна й професійна компетентність у галузі дисципліни, що викладається; диференціально-психологічна компетентність у галузі мотивів, здібностей, спрямованості учнів; соціально-психологічна компетентність у галузі процесів спілкування; методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь учнів; аутопсихологічна компетентність щодо визнання особистих позитивних і негативних характеристик, а також власної діяльності.

Досліджуючи дану проблему О.Гура доходить до висновку, що професійна компетентність викладача вищого навчального закладу базується на сукупності діяльнісно-рольових і особистісних (суб'єктно-діяльнісних) характеристик. Науковець стверджує, що на сучасному етапі розвитку системи освіти професійна підготовка у вищій школі представлена більшою мірою формуванням діяльнісно-рольового компонента професійної компетентності викладача вищого навчального закладу [4].

Таким чином, визначення професійних компетентностей викладача вищого навчального закладу має враховувати різносторонність педагогічної діяльності і спиратися, у першу чергу, на нормативні державні документи. Відповідно до кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2013 року № 665, викладач вищого навчального закладу [6]:

- проводить навчання студентів відповідно до вимог галузевих стандартів вищої освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня;

- організовує та контролює самостійну роботу студентів, використовуючи найбільш ефективні форми, методи і засоби навчання, нові освітні технології, в т.ч. інформаційні;

- сприяє розвитку особистості, талантів и здібностей студентів, формуванню їх загальної культури;

- розробляє робочі навчальні плани та програми навчальних дисциплін (модулів) та інші матеріали, які забезпечують якість підготовки студентів;

- несе відповідальність за реалізацію їх в повному обсязі у відповідності з навчальним планом і графіком навчального процесу;

- забезпечує досягнення і підтвердження студентами відповідних рівнів освіти;

- оцінює ефективність навчання предмету (дисципліни) студентів, враховуючи засвоєння та застосування ними знань, умінь та навичок, розвиток досвіду творчої діяльності, пізнавальної зацікавленості з використанням комп'ютерних технологій;

- дотримується прав і свобод студентів;

- підтримує навчальну дисципліну, режим відвідування занять;

- поважає людську гідність, честь та репутацію студентів;

- здійснює контрольну-оціночну діяльність в навчальному процесі з використанням сучасних засобів оцінювання в умовах інформаційно-комунікаційних технологій;

- вносить пропозиції щодо удосконалення навчального процесу;

- бере участь у роботі педагогічної (методичної) ради навчального закладу, предметних (циклових) комісій, методичних об'єднань викладачів, кафедр, у роботі конференцій, семінарів;

- виконує правила з охорони праці та пожежної безпеки.

Відповідно до кваліфікаційних характеристик професій (посад) викладач вищого навчального закладу повинен знати [6]:

- пріоритетні напрями розвитку освітньої галузі України;

- закони України та інші нормативно-правові акти, які регламентують освітню діяльність;

- зміст навчальних програм і методи організації навчання з дисципліни;

- основні технологічні процеси на посадах в організаціях та установах відповідно до профілю підготовки;

- основи екології, основи економіки, організації виробництва та управління, психологію, педагогіку, сучасні педагогічні технології навчання, реалізацію компетентнісного підходу, розвиваючого навчання, встановлення контактів зі студентами;

- основи роботи з текстовими редакторами, електронними таблицями, електронною поштою, мультимедійним обладнанням;

- правила з охорони праці та пожежної безпеки.

На нашу думку, у формуванні змісту освіти фахівця за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» слід врахувати:

- соціально-комунікативну складову професійної діяльності, що

вимагає набуття здатності педагога взаємодіяти з іншими людьми в системі міжособистісних відносин, уміння орієнтуватися в соціальних ситуаціях, уміння доносити потрібну інформацію та вибрати адекватні способи спілкування тощо;

- навчально-виховну складову професійної діяльності, що вимагає набуття умінь щодо проектування, організації та управління навчально-виховним процесом;

- професійно-психологічну складову професійної діяльності, що вимагає набуття здатності до професійного самовдосконалення.

Відповідно до кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2013 року № 665, у освітньо-кваліфікаційній характеристиці слід представити компетентності випускника, як основних професійних здатностей та якостей працівника. Головними складовими компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників згідно зазначених вище документів є: професійна компетентність, інформаційна компетентність, комунікативна компетентність, правова компетентність:

- професійна компетентність – якість дії працівника, що забезпечує ефективність вирішення професійно-педагогічних проблем і типових професійних завдань (володіння освітніми технологіями, технологіями педагогічної діагностики та психолого-педагогічної корекції, життєвого досвіду, постійного удосконалення та впровадження у практику ідей сучасної педагогіки, методів навчання та діагностики);

- інформаційна компетентність – якість дій працівника, що забезпечують ефективний пошук і структурування інформації, її адаптацію до особливостей педагогічного процесу і дидактичних вимог, роботу з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, регулярну самостійну пізнавальну діяльність, готовність до ведення дистанційної освітньої діяльності, використання комп'ютерних і мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі, ведення документації навчального закладу на електронних носіях.

- комунікативна компетентність – якість дії працівника, що забезпечує ефективний прямий та зворотній зв'язок з особою, яка навчається, контакт зі студентами, батьками і колегами, а також здатність переконувати, стверджувати свою позицію з володіння державною мовою, ораторським мистецтвом, професійним етикетом, навичками публічної презентації результатів роботи, вміннями обирати відповідні форми і методи презентації.

- правова компетентність – якість дії працівника, що забезпечує ефективне використання у професійній діяльності законодавчих та інших нормативних документів органів державної влади для вирішення відповідних професійних завдань.

Висновки з проведеного дослідження. На основі аналізу наукових праць та власних теоретичних досліджень було обґрунтовані підходи до

формування змісту професійної підготовки викладача вищого навчального закладу з позицій компетентнісного підходу. На сьогодні удосконалення змісту професійної підготовки викладача вищого навчального закладу має відбуватися відповідно до професійних знань, умінь та навичок, що визначені у кваліфікаційній характеристиці професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів з урахуванням професійних компетентностей викладача вищого навчального закладу та враховувати професійну, інформаційну, комунікативну та правову компетентності. Відповідно до зазначених компетентностей у освітньо-кваліфікаційній характеристиці має бути визначено необхідні для майбутнього викладача професійні компетенції, на основі чого і буде відбуватися підготовка професіоналу.

Перспективи подальших досліджень. Подальшими перспективами напрямками досліджень проблеми формування змісту професійної підготовки викладача вищого навчального закладу є: питання оптимального підбору та структурування змісту навчального матеріалу; визначення критеріїв та показників діагностики рівня професійних компетентностей викладача вищого навчального закладу тощо.

Список літератури

1. Гура О.І. Сутність професійної компетентності викладача ВНЗ [Електронний ресурс] / О.І.Гура. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua.htm>.
2. Закон України “Про вищу освіту” // Законодавство України про освіту. Збірник законів. – (Нормативний документ). – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 159 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня [Електронний ресурс] / И.А.Зимняя. – 2003. – №5. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal.htm>.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В.Кузьмина. – М.: Высшая шк., 1990. – 119с.
5. Митина Л.М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога: Учеб. пособие / Митина Л.М., Митин Г.В., Анисимова О.А., Под общ. ред. Л.М. Митиной. – М.: ИЦ «Академия», 2005. – 368 с.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2013 року № 665 «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів. – (Нормативний документ). – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation.htm>.

7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал "Эйдос" [Электронный ресурс] / А.В.Хуторской. – 2002. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal.htm>.

В статье рассматриваются вопросы усовершенствования содержания профессиональной подготовки преподавателя цикла специальных дисциплин в высшем учебном заведении с позиции компетентного подхода, определены та обусловлены его профессиональные компетентности и поданы их характеристики.

Содержание подготовки, содержание образования, компетентность, компетенции, преподаватель высшего учебного заведения.

This article deals with the improvement of the content of the teacher professional training in cycle disciplines of professional and practical training in higher educational institutions. Were analyzed the latest scientific literature and publications on this issue. Posted the characteristic interpretations of the concepts of "educational content", "competency", "competence".

Solid approaches to the formation content of the teacher for higher education institutions professional training, from the standpoint of competency approach. According to the job descriptions of professions (positions) pedagogical and scientific and pedagogical staff of educational institutions are given professional knowledge and skills and professional competence of the teacher set in a higher education institution and submitted directly to the professional characteristics, information, communication and legal competencies. By the results of presented findings on how to improve the content of teacher professional training courses in professional and practical cycle training in higher educational institutions and the directions for further research on this issue.

Table of contents of preparation, maintenance of education, competence, jurisdictions, teacher of higher educational establishment.

HABITAT AND HABITUS IN ADAPTATION OF MAN

***Alica Brsková, environmental manager
Department of Environment***

Habit and habitat of man, there are two categories of science that clearly to the relationship between man and the environment. The paper discusses the definition of the term habitat, scientific approaches to the term habitus, as the most important dates for research human adaptation to changes in the environment and working environment. Human adaptation are examined on the basis of medical monitoring and cooperation with

---

© Alica Brsková, 2014